

BOGÁR ISTVÁN HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET TÖRTÉNETE

A Bogár István Hagyományőrző Egyesület 1931-ben alakult, azóta több évtizedes többé-kevésbé összefüggő múltra tekint vissza. Bogár István néptanító, néprajzgyűjtő – Ócsény község szülöttének – nevét 1996-ban vették fel, hálájuk jeléül. Bogár Istvánnak szakmailag sokat köszönhetnek, hisz tanácsaival, gyakorlati munkájával hosszú időn át támogatta az itt éneklőket, az itt táncolókat. Az ócsényi bokréta, mint a Bokréta Szövetség helyi csoportja már 1931. augusztus 19-20-án a Budapesten megrendezett Szent István napi bokréta ünnepeken kirobbanó sikerrel szerepelt.

A Gyöngyösbokréta olyan rendszeresen visszatérő színházi program volt Budapesten, 1931-1944 között, augusztusban, Szent István ünnep hetében, ahol a népi csoportok eredeti népviseletben dalolták el ősi dalaikat, táncolták el ősi táncaikat, mutatták be ősi szokásaikat. Ezekon a programokon keresztül egy sajátos kulturális mozgalom bontakozott ki. Jelentősége a hagyományörzés szempontjából igen nagy, lényegében tekinthetjük a kialakulóban lévő magyar néptáncmozgalom egyik legfontosabb, induló szakaszának.

A bokrétás mozgalom vizsgálatában vissza kell menni a 20. század fordulójáig. Európa szerte lejátszódó folyamat a nemzeti államok kialakulása, a nemzeti öntudat, a saját kultúra kifejlesztése. Ez az érzés csúcspontjára ér az 1896-os budapesti millenniumi kiállításon, majd a 20. század első évtizedeiben megjelent Malonyay Dezső szerkesztésében A magyar nép művészete című kötetben. (1907-1922)

Az 1920-as években az egész országban a lekülönbözőbb népművészeti bemutatókat szervezték meg. A trianoni diktátum után a kormányzat a néprajz, a népművészet tényeivel is bizonyítani kívánja a különböző államok fennhatósága alá került magyarok kulturális egységét és közös történelmi hivatását. Az „ősi konzerváló erő munkált évezredek át a mi népművészetünkben is” - írta Náda Pál - „dacolva a gép, a nagyváros semmisítő hatásával. Elég ama szigetekre utalni, amelyeket annyiszor csodál még ma is az erre járó külföldi: Kalotaszeg ősi népviseletére, a matyó színektől párás falvaira, a sokácok tarka csoportjaira és legfőképpen a Sárközre, a magyar ornamentika tündérföldjére.”

Ezekre az évekre már a Sárköz népművészete is ismert volt. Néprajzi értékeinek felfedezése mellett azok hasznosítását, közkinccsé tételét is célul tűzték ki. Ez a szándék a sárköziekben is tudatosodott, helyi lapjaikban – meg is fogalmazódott. Nem tagadott cél volt, hogy a Sárköz „gyönyörű népviseletét és értékes iparművészetét, termékeit, akár a mezőkövesdiek, szélesebb körben el tudja helyezni, ezzel vagyoni jólétének egy újabb bő forrását fogja föltárni.” A népművészeti termékek előállítására Tolna megyei látogatásakor maga a kormányzó, Horthy Miklós biztatta a Tolna megyeieket: „Nézzünk csak meg egy községet, ahol háziipart űznek, mint pl. Mezőkövesdet, ahol a matyó hímezések készülnek. Ott mindenkiről lerí a jólét.” (1923. április)

Hatósági akciókat és mozgalmakat szerveztek a hagyományok megőrzésére. A hivatalos, hagyományőrző programot terjesztették a tömegkommunikáció új eszközei is. 1930-ban pl. a rádió a népviselet érdekeinek tudatosítására előadás-sorozatot indított. A budapesti József nádor Céh levélben értesítette a Tolna megyei alispánt, Glatz Oszkár festőművész november 9-én A magyarországi népviseletek pusztulása címen sugárzandó előadásáról. Az alispán nem csupán a vármegyei lappal közölte a hírt, hanem valamennyi község előljáróságával és Szekszárd város polgármesterével is. Felszólította őket, hogy az előadásra hívják fel „magának a népnek is a figyelmét, és egyben tegyék lehetővé, hogy a rádió előadásokat minél szélesebb körben hallgassák.” A megye lelkes reagálását az előadásra az is fokozta, hogy néhány évvel korábban Horthy kormányzó – Tolna megyei látogatása alkalmával Mözsön mondott beszédében – egyenesen a tolnaiaknak címezve mondta: „Ki kell küszöbölünk az utálatos jövevény ruhákat és vissza kell

állítani a régi, a jó, az egészséges magyar viseletet, mert a nemzeti viselet alatt rendben van a lélek és a magyar ruha alatt mindig magyar szív is dobog.” A népviselet iránti érdeklődés mögött a „magyar ruha” kialakítására irányuló törekvésekkel, amelyeknek korábbi hullámai már a 19. században jelentkeztek. Az 1900-as évek elején a Tulipán-mozgalom próbált paraszthímzések alkalmazásával szinte szezononként változó magyaros polgári divatot kialakítani.

Az első világháború után különböző nőegyletek, valamint divatlapok, mint a Női divat, a Magyar Divatipar propagálták a magyar ruha viselését a nemzeti tudat ébrentartására.

A Magyar Iparművészet, a Díszítőművészet és a kézimunka újságok mint a Tündérujjak és a Nőipariskola 1931-ben indított kézimunka lapja a Muskátli, népies ruhaszabásokat is közöltek, és gyakran merítettek a sárközi hagyományokból is.

A Gyöngyösbokréta bemutatók megszületésének lehetősége, tehát mintegy két évtizeden át a levegőben volt. Az 1930-as évek elején a világválság egyre nagyobb méreteket öltött, az ország valutaszerzési lehetősége csaknem teljesen az idegenforgalomra korlátozódott. Ez is magyarázhatja, hogy a nemzeti ünneppé emelt Szent István heti ünnepség fényét is egy idegenvonzó eseménnyé kívánták növelni.

Az első Gyöngyösbokrétában mindössze tíz település népi csoportja vett részt, s mindössze két napig csillogott a fővárosban. A Gyöngyösbokréta mintegy számba vette és bemutatta az akkor élő népviseleteket. 1931. augusztus 19-20-i első Szent István-napi fellépése alkalmával az öcsényi csoport kiemelkedő sikerrel sárközi lakodalmast mutatott be. Ez nem is csoda, hiszen a csoportba kerülésnek három fontos feltétele volt:

- jó hallás és ének tudás,
- tánc tudás,
- valamint a saját ruha, a viselet.

Így ír erről a Tolna Megyei Újság 1931. augusztus 26-i számában. „A fővárosi lapok már megírták, hogy folyó hó 19-én és 20-án a Szent István ünnepségek alkalmával mutatta be a Városi Színház Paulini Béla rendezésében a „Gyöngyösbokrétát”. E magyar földműves játékszínben Paulini Bélának valóban sikerült remek bokkrétába szedni ennek a hazának sok-sok igaz népies nemzeti értékét. A magyar zene, magyar virtus és sírva vigadás őszinte közvetlen megnyilvánulása, mely a különféle népies viseletek szívünk szerinti remek tarkaságában élénk tárult, ritka élvezetben részesítette a főváros kényes ízlésű, kritikus közönségét. Őszinte elragadtatást, rokonszenvet és megbecsülést váltott ki a közönségből a föld egyszerű gyermekeinek színes kedélyvilága, jó ízlése, stílusa és a művészet iránti érzéke.

A mindkét napon zsúfolásig megtelt színház közönségét különösen az öcsényi csoport ragadta magával. Gyönyörűen énekelt, finom színezésű eredeti magyar népdalai, hibátlan, tökéletes és ösztönös művészettel előadott, párját ritkító szépségű táncai olyan hatást keltettek. Ezért csak a legnagyobb elismerés illeti a csoport buzgó tanítómesterét, Szilágyi Béla református lelkészt, aki biztos kézzel vezette népének előadását. De nagy elismerés illeti a szereplőket is: Szilágyi Ilonát, Szilágyi Erzsébetet, Göröcsös Évát, Mónus Évát, Ábró Sárát, Mózes Évát, Taba Sárát, Csapó Erzsébetet, Magyar Sárát, Nádi Évát, Rácz Erzsébetet, Mátyás Évát és Deák Sárát, akik többi társaikkal együtt viharos tapsot arattak úgy a menyasszonyt kísérő körtáncban, mint a szakácsasszonyok táncában.

Ezek közül különösképpen magára vonta a figyelmet Szilágyi Erzsébet, akinek kendőzetlen természetes szépsége, festőien szép és értékes öltözéke mindenkit lenyűgözött. A világhírű Gábor Móric festőművész elhatározta, hogy az őszi párizsi tárlatra megfesti Szilágyi Erzsébet életnagyságú képét. Miss Elisabeth Sadler, az angol és amerikai lapok tudósítójaként jelen volt

újságíró, a legnagyobb elragadtatással beszélt az öcsényi csoport előadásáról, Szilágyi Erzsébetről vázlatokat készített, mint a magyar női szépség szinte elképzelhetetlenül bájos képviselőjéről emlékezett meg Amerikába és Angliába küldött tudósításaiban.

„Úgy érezzük, hogy talán túl sokat nyújtott egyszerre a „Gyöngyös bokréta”, mert a közönség szinte azt sem tudta, vajon a káprázatosan szép népies viseletekben gyönyörködjék-e, vagy a rafináltság nélküli, ösztönös művészies játékokban, a táncok sajátos, jellegzetes szépségeiben, a magyar nótá zendülő ritmusában, avagy apró „szentistváni” magyarjaink határozott, bátor fellépésében, akik szép három szólamú vegyes karral és 11 éves karmesterükkel bámulatba ejtették a közönséget. Üdülést hozott Budapest számára a falu romlatlan, tiszta népének e remek bemutatkozása és szíves vendéglátással, sok reménnyel várja az elkövetkező évek Szent István napi ünnepségei alkalmával is szereplésüket.”

Az öcsényi bokréta megszervezője és vezetője Szilágyi Béla, helybéli református lelkész volt. a bokréta megalakulásának körülményeire így emlékezik a ma még élő egyetlen alapító tag, Andics Sándor: „1932 Pünkösd napján megjelent a Templom előtt egy csibuk pipás városi kinézésű ember, aki a lányok és asszonyok ruházatát figyelte, akik a templomba igyekeztek. Mikor vége lett az Isten tiszteletnek, akkor már Szilágyi Béla református lelkész társaságában beszélgettek a templomnál kijövő, gyönyörű és drága sárközi ruhába öltözött lányokkal, asszonyokkal, mert akkor még mindenki sárközi ruhában járt. Később megtudtuk, hogy ő az, aki a Gyöngyösbokrétát létre akarja hozni. Még ebben az évben Paulini Béla meg is valósította álmait, amivel óriási sikert aratott, nemcsak Budapesten, hanem külföldön is.” A szervezés eredményeképpen 17 taggal megalakult az öcsényi Gyöngyösbokréta csoport.

Az 1931. évi budapesti fellépés indította el a Sárköz körüli szélesebb hírverést. Az angol és amerikai lapok írtak elragadtatással az öcsényiek előadásáról és az egyik szereplő, Szilágyi Erzsébet „kendőzetlen szépségéről”, „festőien szép és értékes öltözetéről”. Pécsi-Plich Dezső festőművész is előszeretettel festett ebben az időben sárközi népviseleteket. Miss Elma Pratt amerikai művésznövendékeket hozott tanulmányútra a Sárközbe. Az angol pénzügyminiszter felesége is ellátogatott a szekszárdi múzeumba és a Sárközbe, és javasolta, hogy a viseletek felelevenítésével, megismertetésével csalogassák az idegenforgalmat a sárközi falvakba.

Szinte az egész Gyöngyösbokréta mozgalom irányítása egy kézben összpontosult, Paulini Béláéban. Az elnevezés is tőle származott, egy ízben – az egyik csoport fellépését nézve – elragadtatva kiáltott fel: „olyan ez, mint valami gyönyörű gyöngyösbokréta!” - Paulini eredetileg újságíró volt, s különböző irodalmi és műkedvelő színpadi munkák után, 50 éves korában állt kitűnő szervező készségével és ügyszeretetével a népművészeti mozgalom élére. Neve összeforrt a Gyöngyösbokrétával. Kora társadalmi és politikai nézeteivel való kompromisszumok útján megnyerte a kormányzat teljes támogatását. Paulini a bokkréták vezetőit személyesen ismerte. Jobbára falusi tanítókat, jegyzőket, protestáns lelkészeket nyert meg az ügynek. Felújító és tradíciót teremtő munkájukkal egyszerre járultak hozzá a lakodalmi és fonóbeli szokások, a karácsonyi és más dramatikus hagyományok megismertetéséhez és továbbéléséhez nem szólva a viseletek, dalok és táncok hagyományozásáról és népszerűsítéséről. Az 1931-es bemutató után a népszínművek érdektelenné váltak, szívesebben látták a Gyöngyösbokrétát. Paulini sokat adott arra, hogy ország-világ hitelesnek, sőt egyedül hitelesnek tekintse mindazt, amit a bokkrétások bemutatnak.

Hosszú éveken át külön felkért neves etnográfusokat is a helyi hagyományok vizsgálatára s az adott község bokkrétás műsorának hitelesítésére. Az idők múlásával azonban az etnográfusok fenntartásaik miatt ezek a hitelesítő akciók abbamaradtak.

A született menedzser Paulini úgy is elég hamar átlátta, hogy a hagyományaink közel sem minden

mozzanatát lehet mechanikus hűséggel a színpadra átvinni, s e felismerésnek megfelelően nem egyszer belenyúlt, „belerendezett” az egyes csoportok produkcióiba. Arról is tudunk, hogy a színpadra igazítás feladatát gyakran a helyi vezetők látták el, hol botcsinálta toktorként, hol pedig feltűnően jó érzékkel. A bemutatók népművészeti anyaga többségében értékes, hiteles hagyományanyagot képviselt, s ezek egy része a Gyöngyösbokréta nélkül feledésbe merült volna.

A Fővárosi Idegenforgalmi Iroda a következő Szent István napot már jól felkészülten várta 1932-ben. Ezeknél a szerepléseknél már az a falu jöhetett elsősorban számításba, amelyik élő és színes népviselettel rendelkezett.

1933-ban több mint 30 csoport tartott bemutatót az ünnepi héten. Tolna megyéből a budapesti bemutatón a koppányszántói, az őcsényi és a váraljai (először ekkor) bokréta vett részt. „A koppányszántóiak a legrégebb legősibb magyar pásztortáncokat, az őcsényiek a menyasszonykísérő körtáncot és a szakácsasszonyok bolondos vidámságú tánclejtését, a váraljaiak pedig a régi játszóházbeli fonót mutatták be és ennek keretében az ősi magyar táncoknak a változatát citera és dalkísérete mellett.”

Ilyen sikerek után a Sárköz felé is megindult az idegenforgalom, filléres vonatok érkeztek Szekszárdra. A több száz utas szórakoztatását alkalmanként újra meg újra megszervezték: megismertették Szekszárd nevezetességeit és e mellett a Korzón felállított sátrakban vásárolhattak a kézművesek készítményeiből, a Kaszinó pavilonjában pedig gyönyörködhetnek a sárközi hímezések és az „érdekes és egyre divatosabbá lett sárközi szöttesek kialakításában. „1933-ban a szekszárdi mezőgazdasági-borászati kiállításához kapcsolódva egész sor kongresszust rendeztek. Ekkor a nagyobb érdeklődésre való tekintettel „Sárközi Bokréta” címmel néptáncbemutatót is tartottak. Ezen a szoroson vett sárközi falvak mellett bogyiszlói, koppányszántói, sióagárdi, váraljai csoportok is felléptek.

A szekszárdi kiállítás és a vele kapcsolatos ünnepek programjának egyik kiemelkedő eseménye és idegenforgalmi szempontból is érdekes attrakciója volt a sportpálya szabad színpadán előadott Sárközi Bokréta, amelynek keretében bemutatták a budapesti Szent István napi Gyöngyösbokréta alkalmával szereplő megyebeliek ősi viseletüket, táncaikat és dalaikat. Az alsónyéki sárközi játszó, a bogyiszlói mártogatós tánc, a decsi leánykar éneke, a koppányszántói ugrós és kanásztánc, az őcsényi lakodalmi részlet, a sióagárdi gólyatánc, szegélytánc, a váraljai fonórészlet eredetiségében és érdekességében egyedülálló. A színpompás látványosság előtt az egyes községek papjaikkal vagy tanítóikkal oszlopban vonultak el a tribünök előtt (a bogyiszlóiak szekeres lakodalmi menetben).

Paulini Béla bevezető előadását és a műsort 10 ezer főnyi tömeg nézte és hallgatta. Az 1934. évi augusztusi Szent István ünnepeken Tolna megyéből már 5 bokréta vett részt a bátai, a koppányszántói, az őcsényi, a sióagárdi és a váraljai.

A Gyöngyösbokréta Tolna megyei ünnepeiről, bemutatóiról is rendszeresen beszámoltak a helyi lapok.

A Tolna Megyei Újságban 1933-ban a szekszárdi, 1934-ben a bátai, 1935-ben a váraljai, 1936-ban a kalocsai, 1937-ben a „sárközi Gyöngyösbokréták”, 1940-ben a váraljai bokréta fellépéseiről olvashatunk. 1943-ban pedig az augusztus 20-i Szent Jób-körmenet résztvevői voltak a sárközi gyöngyösbokrétások. A mozgalom utolsó 1944-es éve a Sárközben már nem hagyott nyomot.

Az 1937. évi sárközi Gyöngyösbokréta bemutató aktualitását Bandholtz amerikai tábornok özvegyének sárközi látogatása adta, aki előtt „az Őcsényi Református Olvasóköri a Gyöngyösbokréta rendezésében a hét túlkös pártával díszes szépségek fonójátékokat, régi sárközi nótákat, táncokat mutattak be óriási sikerrel, majd a vendégek megtekintették az őcsényi kézimunkákból készült kiállítást.”

1937. március 28-án a csoport Franciaországban Chennes-ba látogatott, egy világszínvonalú rendezvényre, ahol kiemelkedő sikert aratott az öcsényi Gyöngyösbokréta. Az ott kapott zászló ma a Polgármesteri Hivatalban tekinthető meg. Olyan erkölcsi elismerésekben volt része az együttesnek, mely további fellépési lehetőséget biztosított számukra.

A közvélemény kezdettől fogva megosztott volt a Gyöngyösbokréta mozgalommal kapcsolatban. Némelyik szerint egyedül hiteles, mások szerint éppen hamis illúzió volt minden, amit a bokrétás színpad nyújtott. Sokan úgy üdvözölték Paulinit és a bokrétát, mint a népművészetet, sőt a parasztság megmentőjét. Mások viszont konzerválással vádolták, vagy éppen arra mutattak rá, hogy félrevezető csillogást teremt, épp az ország és a parasztság válságos helyzetében.

1942-ben Sopronban, Munkácson volt az együttes, majd Budapesten több nagyobb üzem ünnepélyére kapott meghívást. Mindenütt óriási siker övezte a sárközi hagyományt, népi kultúrát képviselő énekeseket és táncosokat.

A bemutatókat nagyméretű improvizáció, ugyanakkor erős beállítódás jellemezte, hiszen Paulini felismerte, hogy főleg szellemileg hatásos anyagra van szükség. A bokrétázás, mint kulturális mozgalom különös funkciót töltött be, résztvevőit nézőit kiemelte a hétköznapi szürkeségből, művészi élményt nyújtott nekik. A Gyöngyösbokréta mozgalom egyértelműen segítette a paraszti folklór pusztulásra ítélt értékeit színpadon megőrizni, rögzíteni. A fellépők minden korosztályt felöleltek. Anyagát tekintve az 1950-650-as évek, sőt napjaink néptánc mozgalomának alapját adták. A mai hagyományörző együttesek tudása a helyi bokréták anyagából táplálkozik.

1945 után újraindult az élet Öcsényben is. A szétszéledt Gyöngyösbokrétát dr. Mártis Kálmán községi orvos szervezte újjá. A községi vezetés, mint aki jól ismeri az egész falut, őt bízta meg a kultúracsoporthoz tartozásával. A toborzó munkához az is hozzájárult, hogy az orvosi rendelő mellett ki kellett alakítani a zöldkeresztet. helyiség volt, berendezés nem. Ezért úgy gondolták, hogy műsorokat szerveznek, és a bevételből ezt is megoldják. A népegészségőr lányok és asszonyok sütöttek, szendvicseket készítettek ezen alkalmakra, amit eladtak, és az összegyűjtött pénzből először a pályázót vették meg, majd évenként lassan bebútorozták a várótermet. Az ablakokra maguk szötte függönyök kerültek.

Mártis Kálmán összehívta a népegészségőr lányokat a teendők megbeszélése céljából. Arra az elhatározásra jutottak, hogy március 15-ét kellene megünnepelni egy-két órás műsorral, ez esetleg jó indulás lehetne egy kultúracsoporthoz későbbi működéséhez. Először arra gondoltak, hogy a két világháború között már úgy is működött a településen egy dalárda, ennek ténykedését kellene felújítani.

Azután merészebbet gondoltak, össze kellett hívni a volt Gyöngyösbokrétásokat és rávenni őket a fellépésre. A gondolatot tett követte, így már zenés-táncos műsorral léphettek fel. A március 15-eki műsor szép sikert aratott. Ezt több éven át megismételték. A politikai helyzet alakulása azonban nem kedvezett a március 15-eki ünnepségeknek, így ez három év után meg is szűnt.

Ez az időszak nagyon nehéz volt a falun élő emberek számára is. Öcsényben a tehetősebb gazdák kuláklisra kerültek. Eltűntek a színes viseletek, a felnőttek nem szívesen vállalkoztak közös munkára.

Pedig ahogy Bogár István írja könyvében, a Sárpilis Népi Együttesről: „mindenütt szívesen vártak és láttak. A kultúrától addig elzárt tanyavilág népe szinte tombolt egy-egy énekszám, dalunk után. Öcsényben is megállapították..., hogy nagyon szép, s felvetették, hogy miért nincs náluk is olyan. Hívtak haza, menjek! Nekem akkor már Sárpilis volt a hazám!”

Az 1952-es év változást hozott az egész Sárköz, így Ócsény életében is: megalakult Decsen a Háziipari Szövetkezet, mely az 1955-ben megnyílt Tájház mellett megszervezte Decsen táncos körét is. A Sárpiliszi Népi Együttes sikerein felbuzdulva az ócsényiek is elkezdtek a tánctanítást az általános iskolában, és a bokréta szellemében újjá szervezték a tánccsoportot. A rendszeres tánctanítás azonban 1958-ban kezdődött, Sárközi István tanár vezetésével.

1958 körül már volt a faluban egy nagylányokból álló tánckar, ők már fellépő ruhát is kaptak. Sajnos régen is és ma is kevés a táncolni vállalkozó legény Ócsényben, ezért a közeli laktanyából toboroztak legényeket a tánckarba. Felléptek Székesfehérváron a laktanyában, Szekszárdon a szüreti fesztiválon, ahol Apró Antal is megcsodálta a táncukat. Ezen kívül a faluz rendezvényein szerepeltek, megszervezték Ócsényben a szüreti felvonulást és szüreti bált.

1962-ben Csillebércre jutott el az iskolás csoport. Lovas Bálintné Mónus Éva vezetésével. Ekkor már nem csak a továbbhaladás volt a cél, hanem új hagyományok teremtése is.

„Sokat gondolkodtunk azon, hogy községünkben egy napot évenként hagyományos ünneppé kellene tenni, amikor az idegenbe, más községekbe elköltözöttek visszatérnek családjuk, jó ismerősük körébe és együtt tölthetnek legalább egy napot. Egy olyan báli eseményre gondoltunk, ami látványos lenne, s közben a célunkat is elérnénk. Így született meg az immár hagyományossá vált „sárközi bálunk”, amit minden esztendőben megrendezünk, még hozzá mindig sikeresebben.” Írja Bogár István egy feljegyzésében. Ez a találkozási lehetőség mindenki szívét megdobogtatta, ami további fejlődést okozott a szervezőknek.

Ismét Bogár István „gurította tovább a fonalat”... „Sárközi napok című, az egész Sárközt átfogó, megmozgató rendezvénysorozat megszervezésével.

Így érkezett el 1996 nyara, amikor a sárpilisiek együttesük fennállásának 20. évfordulóját készültek megünnepelni. Bogár István vezetésével méltó születésnapot szerveztek. Ez időre már a környező sárközi falvak, Ócsény, Decs, Alsónyék és Bába is rendelkeztek hagyományőrző együttesel, népdalkörrel.

A pilisi jubileum megünneplésének ötlete találkozott akkor egy minden sárközi faluban megfogalmazódó igénnyel: egy nagy, az egész Sárközt átfogó rendezvénysorozat tervével.

Akkoriban Decs volt a járási művelődés központja, ide, valamint a Tolna Megyei Tanács Művelődési Osztályára összpontosult a szervezés irányítása. Ez az egy hetes rendezvénysorozat sok feladatot adott minden sárközi településnek, így Ócsénynek is. A tánccsoportra hárult a programok szervezése, a vendégek fogadása, elszállásolása, étkeztetése. A szervező munka mellett pedig a színpadon is keményen „dolgoztak” a táncosok, hiszen mindenki a legjobb tudását akarta bemutatni.

A nagy rendezvény ünnepi megnyitóján részt vett Péter János akkori külügyminiszter, aki maga is sárközi – alsónyéki – származású volt. Előadásában többek között a következőket mondta: „Egy táj annyit ér, amennyit a kultúrában, az iparban, a mezőgazdaságban, az iskolákban és a hivatalokban, a gépek mellett és a földeken termel. Hogy milyen tettekkel, emberi cselekedetekkel járul hozzá az egész nemzet előrehaladásához.”

Az egész rendezvénysorozat bizonyította, hogy csodálatos értékei vannak ennek a tájnak, az itt élő embereknek. Olyan értékek, melyek megállják helyüket határainkon belül és azon túl.

A Sárközi napok gazdag programja mellett kiadványokat is megjelentettek, köztük Andrásfalvy

Bertalan: „A sárköziek gazdálkodása a XVIII-XIX. században” címmel és Bogár István: „Hús év dallal, tánccal” című munkáját. Igaz, hogy ez a kidavány a sárpilisi együttes történetét adta közzé, de fényképfelvételei eredeti játék és dalszövegei a szokások leírása „mankó” lett minden sárközi együttes, csoport számára. A mérleg: kilenc napos zsúfolt program, jól sikerült találkozók, öt kiállítás, tíz műsoros est, négy filmbemutató a sárköz falvaiba. A néprajzkutatók tanácskozásai, úttörő találkozó, három nagy sikerű bál, több mint harminc különböző együttes, táncgyüttesek, kórusok, gyermektáncsoportok, bálcsoportok műsorai.

Ezt nem volt szabad abbahagyni, ezrét a következő években sárközi lakodalom címmel rendszeres programmá vált a sárközi falvak mindegyikében ez a nagy sikerű rendezvény.

A lakodalom főszereplőit a menyasszonyt és a vőlegényt minden évben más faluból választották. A lakodalom „ceremónia mester”, vőfélye Gergely János sárpilisi lakos volt.

ismét volt cél az együttesek s települések előtt. A lakodalomra minden falu „kicsinosította” magát, az ideérkező vendégek színpompás lakodalmi mulatságban vehettek részt. 1970-ben került sor az öcsényiekre, melyre Kurdi Pálné így emlékszik vissza: Mónus Éva a Pali fiamat szemelte ki vőlegénynek, Lovas Csörét pedig a menyasszonynak. Én benne lettem volna, pedig a férjem nem akarta. Gondoltam azért Palinak mutatok egy-egy figurát, friss csárdást, ki tudja mi lesz még. Végül Mónus néne addig beszélt, míg a férjem is ráállt.

„Gyönyörű hintókkal jöttek értünk, a lovak fején ternókendő és szalagok, csörgők voltak. Utánunk pedig a bajai katonazenekar muzsikált. Mikor Decsre értünk, ott a színpadon Gergely Jancsi kérte ki a fiamat, mint egy igazi lakodalomban. Majd a leánykérés következett, és az esketés.

Szereplés után mindenki meg lett vendégelve. Volt tyúkhúsleves, kakaspörkölt, kerek kalács, rétes. Éjfélkor a menyecske után töltött káposztát tálaltak. A Vid Bözsi, Mónus néne, Lovas Vici a szakácstáncba üveggel a fejükön táncoltak, Farkas Paliné pedig nagy fakanállal úgy verte a tepsit, hogy a már lefeküdt tápiószecsői vendégek pizsomába jöttek velünk mulatni hajnalig”.

Ez után készült el Bogár István munkája nyomán az öcsényi együttes lakodalmas tánca.

A sárközi lakodalmak megszervezése mindig újabb kihívást jelentett az együttes és a falu számára. A minél népszerűbb rendezvénysorozatra egyre több külföldi csoport kapott meghívást. A vendégek fogadása, elszállásolása, étkeztetése, a programok megszervezése összehangolt munkát igényelt, mely túlnő itt egy-egy falu keretein és a Megyei Tanács, az Idegenforgalmi Hivatalok is érdekeltté váltak a rendezvény sikeres lebonyolításában. Mély barátságok is szövődtek a résztvevő együttesek között, akiktől újabb meghívások érkeztek az együttes felé (pl.: Németország, Csehszlovákia).

A sárközi lakodalom népszerűsége a közeli várost Szekszárdot is érintette, így megyei rendezvénné nőtte ki magát. A Duna Menti Folklor Fesztivál csúcspontja lett a lakodalom, mely az 1980-as évek közepétől négyévenként került megszervezésre. Sajnos ebből az következett, hogy a sárközi falvakhoz a rendezvény anyagi fedezetének csak töredéke jutott el és ez veszélyeztette a lakodalom színvonalas megrendezését. Ezért 1997-ben az öt sárközi község elhatározta, hogy Sárközi Nap címen minden évben hasonlóan, mint korábban a lakodalmakat más községben szerveznek falujuk bemutatató találkozókat. Ebben a helyi Alisca rádió is szerepet vállalt, az első három évben a vetélkedőt Sárközről élőben közvetítette. Méreteiben ez már sokkal kisebb volt, mint a lakodalom, de a községek civil szervezetei is bekapcsolódtak. A programok hasonló módon zajlottak mind az öt községben: délelőtt kiállítások, viseleti bemutató, borverseny és foci bajnokság, délután vetélkedő Sárközről, Sárköz szépe verseny, főzőverseny és folklór műsor, este pedig bál várta a programon résztvevőket.

2001-ben Sárpilisén ért véget a „sor”, így ismét döntés előtt állnak a sárközi falvak – köztük Ócsény is – hogy milyen formában folytatódjon a rendezvény sorozat. Elsősorban az anyagi feltételeit kell megteremteni, ami a helyi vállalkozók erejét felülmúlja, hiszen kis településekről van szó, és a programok újra gondolásával több érdeklődőt, vendéget csalogassanak ide.

Visszatérve a hagyományokra, egy nagy családi ünnep a keresztlő megörökítése, illetve mozzanatainak felelevenítése foglalkoztatta az Ócsényieket.

Ócsényben a gyermek születése utáni keresztlőnek – poszetnek – hagyománya még az 1970-es években is élénken élt az itt élőkben, amit Csók István festőművész is megörökített.

Előfordult, hogy a tehetős családoknál 60 komapár is volt. mire minden koma megvitte a komatálat vagy komakosarat, az édesanya is felerősödött.

Ezt a szép hagyományt örökölte meg a Népművelési Intézet munkatársa az együttes segítségével még az év őszén. A felvétel nem maradt a faluban, így színpadra csak 2001-ben került az ócsényi poszet Tímár Sándor koreográfus segítségével.

Az országos táncház mozgalom is lehetőséget kínált az együttesnek. Tímár Sándor „Aprók tánca” című televíziós sorozatában az ócsényi együttes tanította a sárközi táncokat. Később a mester Sárközi táncok címmel készített koreográfiát az ócsényi együttesnek, illetve több alkalommal hívta meg műsoraiba (pl.: Pesti Vigadó, Debrecen) vendégszerepelni.

Az együttes az IBUSZ iroda szervezésében szovjet csoportokat fogadott Ócsényben. Az együttes viseleti bemutatót tartott, illetve műsort adott a vendégeknek. A kapott tiszteletdíjat külföldi utazásaikra fordították (pl.: Németország, Jugoszlávia).

Az együttesben fontos volt az utánpótlás nevelés. Már az 1970-es évektől iskolai szakkör keretében folyt a munka. Németh Sára, Márkus Pálné, Récsey Lajosné, Steiner Józsefné, Deák István tanította az érdeklődő gyerekeknek asárközi táncokat. 1998-ban a NAT bevezetése óta órarend szerint tanulnak táncot az ócsényi óvodások és általános iskolások. Tanítójuk Bakó Lívia és most Kurdi Anikó tanítónő, az óvodában pedig Kolbert Margit táncoktató.

Újra kell tanítani a hagyományokat, mert ma már kevés a hagyományos táncos rendezvény, bál, lakodalom, ahol a gyermekek szüleiktől tanulhatnák meg a sárközi dalokat, táncokat, mint a korábbi évtizedekben.

Az ócsényieknek fontos, hogy a hagyományok ne szűnjenek meg, hanem a gyermekeik ezen keresztül is kötődjenek falujukhoz.

Az együttes tagjai a hagyományápolás más területein is szívesen dolgoznak.

Pl.: Deák Istvánné	sárközi babakészítő
Ignác Istvánné	hímző
Kertész Józsefné	sárközi baba- és ruhakészítő
Minorics Jánosné	szövő, sárközi baba- és ruhakészítő
Szűcs Imréné	gyöngyfüző

Az együttesben minden lány és asszony saját ruhában táncol, amit a nagymamák, anyukák készítettek és készítenek ma is. Az ő munkájuk nélkül nem tudna színpadra állni az együttes, hiszen ruha vásárlására nincs az együttesnek anyagi kerete.

A hagyományörzés generációkon át öröklődik Ócsényben. A családi minta a gyerekeknek a

legerősebb motívum (pl.: Győri, Kurdi, Minorics, Neumann, Parragh család).

Az együttes működési feltételeinek alakulása

Mint az előzőekben már utaltunk rá, az együttes megalakulása után a Bokréta Szövetség helyi csoportjaként működött a második világháborúig. Az 1950-es években központi kezdeményezésre, de sok helyi leleménnyel tudott csak együtt maradni az együttes. 1956 után a helyi művelődési ház vette „szárnyai” alá a csoportot, mely később Általános Művelődési Központként működött.

A fenntartáshoz hozzájárult még:

- Sárközi Háziipari Szövetkezet, Decs
- Kossuth Mg.Tsz., Ócsény
- Tolna Megyei Tsz Szövetség
- Tolna Megyei KISZÖV
- Tolna Megyei Tejipari Vállalat
- Gemenc VOLÁN
- SÁRSZEG ÁFÉSZ
- Községi Tanács
- Polgármesteri Hivatal
- Helyi vállalkozók

Mindezen támogatásokkal együtt is az együttes anyagi feltételeinek biztosítása évről évre visszatérő gondot jelent.

1989-ben a társadalmi viszonyok megváltozása új helyzetet teremtett Ócsényben is. Az ÁMK épülete, a kultúrház a református egyház tulajdonába került vissza. Így az együttes a próbákért, illetve a terem használatáért bérleti díjat kénytelen fizetni. De nemcsak az együttes, hanem az általános iskola, valamint a civil szervezetek is erre kényszerülnek annak ellenére, hogy a községi vezetés kialakított egy közösségi házat. Ez az épület méreteiben jóval kisebb, mint a kultúrotthon, és csak a kisebb rendezvényeknek tud otthont teremteni. A táncolásra nem alkalmas aljzatburkolat miatt a táncosok igen nagy erőpróbának vannak kitéve. Sajnos itt arra sincs mód, hogy értékeiket, eszközeiket külön helyiségben tárolják.

Az együttes fennállása alatt történt névváltoztatások

- Gyöngyösbokréta
- Ócsényi Néptánc csoport
- Ócsényi Népi Együttes
- Ócsényi Hagyományörző Népi Együttes
- Gemenc Hagyományörző Népi Együttes
- Ócsényi Hagyományörző Egyesület
- Bogár István Hagyományörző Egyesület

Mint az együttes elnevezéseiből is kitűnik, a választott nevek egyben a néptánc mozgalom fejlődése, illetve egyes esetben a támogató nevére is utalnak.

Szervezeti keretekben a legnagyobb változást az egyesületté alakulás jelentette, mely az 1990-es évek társadalmi változásának is következménye. A civil szerveződések önálló, de felelősséget nem vállaló közösségekké alakultak, melynek hatására az együttes is egyesületté alakult. Az egyesület elnöke és vezetősége irányításával anyagi és erkölcsi felelősséggel tartozik az egyesületben folyó munkáról, és egyben megoszlanak a feladatok a szakmai vezető és az egyesület vezetősége között.

A szervezeti átalakulás nem ment zökkenőmentesen. Meg kellett tanulni az együttműködés, együttgondolkodás módját, meg kellett találni a további együttműködéshez szükséges feltételek biztosításának módozatait. Ebben nyújtott segítséget a Muharay Szövetség, a Civil Fórum.

Együttesvezetők

Mint már korábban írtunk róla, az együttes létrehozója a budapesti Szent István napi ünnepség, mely egy kulturális mozgalmat indított el az országban. Szerencsére ez találkozott a helyi igényekkel is, és egy olyan vezetővel, aki képes volt csoporttá szervezni a táncolni, dalolni akaró és tudó öcsényieket. Ő volt szilágyi Béla református tisztelendő, aki mindenkit ismert a faluban és mély tisztelet övezte munkáját.

Kurdi Pálné így emlékszik vissza: „Nem csak a táncscoportot szervezte meg a tisztelendő úr, hanem minden vasárnap délután bált is szervezett a fiataloknak. Nem is volt ilyen lehetősége a környékben egy falu fiataljainak sem.”

A csoportban táncolt Lovas Bálint és felesége Lovas Bálintné Mónus Éva, akik hosszú időn keresztül voltak a csoport mozgató rugói. A vezetésben is kivették a részüket. Mónus Éva fáradhatatlanul szervezte a csoport programjait, agitálta a bátortalan fiatalokat és tanította a szebbnél szebb sárközi dalokat, öcsényi hagyományokat.

1968-tól Bogár István művészeti vezető gyűjtötte, jegyezte le szülőfalujának szokásait és állította színpadra azokat. Jó humora, dalos kedve és ötletei hozzásegítették az együttes felvirágoztatásához. Midig az értékek felmutatására, az összefogásra törekedett. Nem ismerte a lehetetlent, ismerte a falut és a benne élő honfitársait, tudta a módját érdeklődésük felkeltésének. Olyan programot kínált, melyben korosztályok együtt találták meg a szórakozás, de egyben a tanulás, önművelés lehetőségét is.

A szervező munkában Mónus Éván kívül Récsey Lajosra és feleségére Farkas Évára támaszkodott. Ők elvégezte a C típusú néptánc oktató tanfolyamot, szakképzéseken vettek részt, majd egymás között megosztották a feladatokat.

1986-tól Récsey Lajos lett az együttes vezetője, a gyermekcsoport munkáját pedig Éva irányította 1993-ig. Életük összefonódott az együttes életével, hiszen gyermekeiket is ilyen szellemiségben nevelték. Nagy volt a feladat és az elvárás irányukban, hiszen Pista bácsi munkáját kellett folytatniuk. Mint ezt az eredmények is bizonyítják, derekasan helyt álltak. Az utolsó évben már egyesületi keretben dolgoztak.

1992-től Bakó Györgyné lett az egyesület vezetője.

1993-tól Hagymási Attila, a Bartina Együttes táncosa vette át a szakmai irányítást, aki fiatalos lendületével, kemény munkával alapozta meg elsősorban a fiatalok táncstudását.

1994-től Steiner Józsefné Eszterbauer Éva lett a táncoktató, aki szintén a Bartina Együttes táncosa volt. Ekkor sikerült az óvodában heti egy alkalommal és iskolai szakkör keretében is élő zenével dolgozni. Ezután ismét vezető váltás következett.

1997-től Szűcs Sándorné lett az egyesület elnöke, szakmai vezető pedig Bacsó Istvánné, aki szintén korábban a Bartina Együttesben táncolt. Vezetése alatt igenfegyelmezett, szigorú munka folytatódott az együttesben.

1999-től Kolbert Margit szakmai irányításával folyik a munka.

2001-től Scultéty Erzsébet lett az egyesület elnöke.

Mint a fentiekből is kitűnik, az egyesület megalakulása óta nem öcsényi származású szakmai vezetők dolgoztak az együttesben. Talán ez magyarázza, hogy a hagyományörzés és a szakmaiság, a vezetői képességek és a település, valamint a táncosok elvárásainak nem könnyű megfelelni.

Mindezekkel együtt tovább fejlődött, erősödött és repertoárjában tovább gazdagodott az együttes.

Színpadi táncok

Bogár István Ócsényi lakodalom
Szüreti képek
Üvegestánc
Gesztenyés
Kónyi verbunk
Tímár Sándor Sárközi táncok
Kanásztánc
Keresztelő

Bálmegnyitó táncok

Kolbert Margit Körcsárdás (ritka búza)
Palotás
Kék Duna keringő

Fellépések, turnék

Az együttes hét évtizedes fennállása alatt szinte az egész országot bejárta a fővárostól a legkisebb településig. Mindig örömmel tettek eleget a meghívásoknak, felkéréseknek. Szerepeltek önállóan és más együttesekkel közösen is, mely alkalmak mindig más környezetben, más feltételek között zajlottak. legtöbb probléma a hangosítással volt az utóbbi időben, illetve az öltözködéssel – lányoknak ez kissé hosszúra nyúlik. A külföldi szereplések pedig újabb élményekkel gazdagították az együttes tagjait. Pl.:

Franciaország: Cannes fesztivál
Csehszlovákia több alkalommal
Jugoszlávia – Gombos testvér település
Németország több alkalommal
Portugália
Szicília
Görögország
Spanyolország
Olaszország

Fontos területe még az együttműködésnek a belföldi és külföldi csoportok fogadása, kapcsolatok ápolása.

Elért eredmények, minősítések

Az ősényi együttes az elmúlt hetven év alatt számos fellépésen, megmérettetésen vett részt. Az indulástól a második világháborúig rendszeres szereplője volt a Szent István napok rendezvényeinek. Táncoltak a Fővárosi Operett Színház és a Nemzeti Színház színpadán is több alkalommal.

A háború után újjászerveződött együttes kezdetben elsősorban a falu és környéke rendezvényein vett részt, majd később az ország nagyobb rendezvényeire kaptak meghívást. Vendégszerepeltek külföldön a testvértelepülésen, nemzetközi fesztiválon. Az 1980-as évektől vett részt a szakma által szervezett „minősítő” fesztiválokon, ahol szakmai zsűri értékelt a bemutatott műsort.

Eredmények:

- 1982. „Pávakör” ezüst minősítés
- 1983. KISZ ösztöndíj
- 1984. KISZ ösztöndíj és „Népi Együttes” ezüst minősítés
- 1985. Gödöllő – Nívódíj
Miniszteri dicséret
- 1986. „Hagyományörző Népi Együttes” arany minősítés
- 1990. Minősített együttes
- 1996. Arany minősítés
- 1998. 1 pár Fülöp Ferenc díjas lett (Decs)
- 2000. Százhalombatta: minősített együttes
- 2001. Szakmai értékelés

Összességében megállapíthatók hogy a hagyományok ápolása Ócsény községnek és a hagyományörző együttesnek közös feladata. Mindenre kötelez a múlt, az elmúlt hetven esztendő, mely nemcsak az együttesben éneklő és táncoló emberek számára jelentős, hanem a községben élők életére is nagy hatással van. Szekszárd város közelsége befolyásolja a falu lakosságának életét is, egyre szűkül a mezőgazdasággal foglalkozók száma, felszámolódnak a hagyományos közösségi munkák. Ezért nagy szerepe van az idősebb nemzedéknek, hiszen emlékeikkel, tudásukkal segítik a fiatalokat a múlt megőrzésében.

Óvodás kortól a gyermekek tanítása, bevonása a hagyományörzésbe olyan értékeket közvetít a fiatal nemzedéknek, ahol biztonságban érezhetik magukat. Büszkék lehetnek falujukra, az itt élő emberekre. Ennek érdekében szeretnének olyan dokumentumtárat létrehozni, mely minden érdeklődős számára elérhető és felhasználható lenne.

A tájház megvalósítása is az önkormányzat napirendjén szerepel, sajnos a sok megoldandó feladat mellett nem álltak rendelkezésre az anyagi eszközök.

2002-ben tervezi az együttes a fennállásának 70. évfordulóját megünnepelni.

Források

1. Jegyzőkönyvek, levelezések, oklevelek
Bogár István Hagyományörző Egyesület irattára
2. Dr. Balázs Kovács Sándor etnográfus, történész

A Wosinszky Mór Múzeum tudományos kutatója

3. özv. Kurdi Pálné, Ócsény, Bethlen G. u. 21.
4. Magyar Pálné, Ócsény, Bethlen G. u. 10.
5. Steiner Jánosné, Ócsény, Bethlen G. u. 34.
6. Nagy Istvánné, Ócsény, Kazinczy u. 3.
7. Bogár István: Húsz év dallal, tánccal
8. Együttes tagjainak visszaemlékezése

Tartalomjegyzék

- I. Bogár István Hagyományőrző Egyesület története
- II. Andics Sándor és Szűcs Imre visszaemlékezései
- III. Néhány dokumentum az együttes életéből
- IV. Fotók